

УДК 371.133

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Олена Сокурєнко

Аналізуються поняття професійно-педагогічної спрямованості педагога на роботу з обдарованою дитиною, готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю; представлено модель підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю; визначаються мета, завдання, зміст, форми і методи підготовки педагогів.

Ключові слова: підготовка педагогів, обдаровані діти, післядипломна педагогічна освіта, освітнє середовище, модель підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми.

МОДЕЛЬ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГОВ К РАБОТЕ С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ И МОЛОДЕЖЬЮ В ПОСЛЕДИПЛОМНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Елена Сокурєнко

Анализируются понятия профессионально-педагогической ориентированности педагога на работу с одаренными детьми, готовности учителя к работе с одаренными детьми и молодежью; представлена модель подготовки педагогов к работе с одаренными детьми и молодежью; определены цель, задачи, содержание, формы и методы подготовки учителей.

Ключевые слова: подготовка педагогов, одаренные дети, последипломное педагогическое образование, образовательная среда, модель подготовки педагогов к работе с одаренными детьми и молодежью.

A MODEL OF TEACHER TRAINING FOR WORK WITH GIFTED CHILDREN AND YOUNG PEOPLE IN IN-SERVICE EDUCATION

Olena Sokurenko

The concepts of professional-pedagogical teacher orientation to work with gifted children, readiness of a teacher to work with gifted children and young people are analysed. The model of teachers' training to work with gifted children and young people is presented. Goals, objectives, content, expected results, forms and methods of teacher training are defined in the article.

Key words: training of teachers, gifted children, in-service pedagogical education, educational environment, model of preparation of teachers to work with gifted children and young people.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Підготовка педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю – важливий компонент системи післядипломної педагогічної освіти, що відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти в Україні.

Сучасний педагог має бути готовим до планування та організації роботи з обдарованими дітьми, інновацій і творчості в цій діяльності, володіти різноманітними засобами активізації здібностей учнів, систематично поповнювати знання, застосовувати в педагогічній діяльності особистісно зорієнтований підхід.

Обраний напрям входить до складу науково-дослідної теми кафедри психології, педагогіки та менеджменту освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти «Шляхи підвищення професійної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти» (ДР № 0112 U 007543) та відповідає тематиці науково-дослідних робіт Інституту обдарованої дитини НАПН України.

Дослідження та публікації, у яких започатковане вирішення даної проблеми. Підґрунтям досліджень у напрямі післядипломної педагогічної освіти є концептуальні ідеї гуманістичної парадигми освіти (Г. Балл, Є. Барбіна, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Євтух, Ю. Мальований, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.); фундаментальні положення педагогіки вищої школи (О. Абдуліна, А. Алексюк, І. Бех, І. Зязюн, Л. Кондрашова, А. Кузьмінський, О. Пехота та ін.); наукові теорії професійної готовності вчителя (А. Капська, А. Ліненко, О. Мороз, С. Сисоєва та ін.).

Оскільки професійне вдосконалення повинно бути безперервним і відбуватися в післядипломній освіті, теоретичною основою дослідження стали психолого-педагогічні концепції саморозвитку вчителя (К. Артамонова, Г. Балл, Є. Барбіна, І. Бех, І. Зязюн, Г. Костюк, Н. Кузьміна, В. Лозова, О. Пехота, К. Роджерс, С. Сисоєва та ін.); особливості розвитку безперервної освіти та системи підвищення кваліфікації вчителів (В. Бондар, В. Маслов, В. Олійник, Н. Протасова, В. Пуцов, М. Романенко, В. Семиченко, Т. Сущенко та ін.); концептуальні положення розвитку професійної компетентності педагогів у процесі курсової підготовки (А. Вербицький, А. Даринський, В. Кучинський, В. Максимова, М. Нечаєв, А. Нікуліна,

В. Ушакова та ін.).

Система післядипломної освіти є важливою і невід'ємною складовою безперервної освіти. Її метою є подальший розвиток особистості вчителя, забезпечення поглиблення, розширення та оновлення його професійних компетенцій. Теоретичні засади розвитку системи післядипломної педагогічної освіти обґрунтовано у фундаментальних дослідженнях: В. Бондаря, В. Киркалова, С. Крисюка, В. Маслової, Н. Протасової, П. Худоминського, Т. Шамової та ін. Концептуальні положення розвитку професійної компетентності педагогів у процесі курсової підготовки викладені в працях: А. Вербицького, А. Даринського, В. Кучинського, В. Максимової, М. Нечаєва, А. Нікуліної, В. Ушакової та ін. Питанням удосконалення роботи системи післядипломної педагогічної освіти приділяють увагу вчені: В. Бондар, А. Даринський, І. Жерносець, О. Купцов, В. Маслов, В. Пуцов та ін. Різним аспектам підготовки студентів та вчителів до роботи з обдарованою дитиною та молоддю присвячені дослідження О. Жосан, М. Федорова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. Аналіз наукових джерел засвідчив недостатню розробленість проблеми підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в системі післядипломної педагогічної освіти, відсутність науково-обґрунтованої моделі підготовки педагога до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в післядипломній освіті.

Формулювання мети статті. Метою даної публікації є висвітлення розробленої моделі підготовки педагога до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в післядипломній освіті.

Виклад основного матеріалу

дослідження. Професійно-педагогічна спрямованість педагога на роботу з обдарованою дитиною передбачає знання сутності та змісту роботи з обдарованою дитиною, усвідомлення особливостей її здійснення та доцільності проведення.

Готовність педагога до роботи з обдарованою дитиною – характеристика особистості педагога, що передбачає його здатність ставити за мету професійної діяльності розвиток здібностей і обдарувань учнів, проектувати шляхи та засоби підвищення ефективності роботи в цьому напрямі.

Аналіз стану досліджуваної проблеми в теоретичному та практичному аспектах спонукав нас до пошуку шляхів підвищення ефективності підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю.

На рис. 1 представлена модель підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в післядипломній педагогічній освіті.

Побудова та забезпечення функціонування регіональної моделі підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми й молоддю передбачає врахування сучасних тенденцій реформування системи освіти України, а саме: суттєву зміну вимог до організації післядипломної освіти, побудову системи післядипломної освіти з позицій особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів.

Концепція діяльності в напрямі побудови регіональної моделі підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю ґрунтується на гуманістичних засадах філософії освіти, педагогічній і психологічній науці, спрямованих на максимально повне врахування впливу

людського чинника на психолого-педагогічний процес, максимально широкого охоплення питань пошуку, виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей і талановитої молоді. Така система поглядів інтегрує міждисциплінарні наукові дослідження проблем обдарованості для підвищення ефективності цілісного розвитку особистості обдарованої дитини.

Охарактеризуємо принципи побудови моделі підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю в післядипломній освіті:

1. Принцип гуманізації передбачає спрямування післядипломної педагогічної освіти на пріоритетний розвиток загальнокультурних і загальнолюдських якостей педагогічних працівників, орієнтований на вдосконалення та вільний творчий розвиток особистості педагога.

2. Дотримання принципу персоналізації створює умови партнерства для особистісного спілкування педагогічних працівників та викладачів закладу післядипломної освіти.

3. Принцип індивідуалізації післядипломної освіти передбачає таку організацію системи взаємодії між педагогічними працівниками та викладачами закладу післядипломної освіти, що ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей, духовного світу, інтересів педагогів, сприяє виявленню та розвитку їхніх потенційних можливостей. Унаслідок цього забезпечується максимальна продуктивна робота педагогів на всіх етапах післядипломної освіти.

4. Принцип діалогізації післядипломної педагогічної освіти передбачає обговорення різних поглядів на будь-яке питання, спільний пошук істини у формі діалогу.

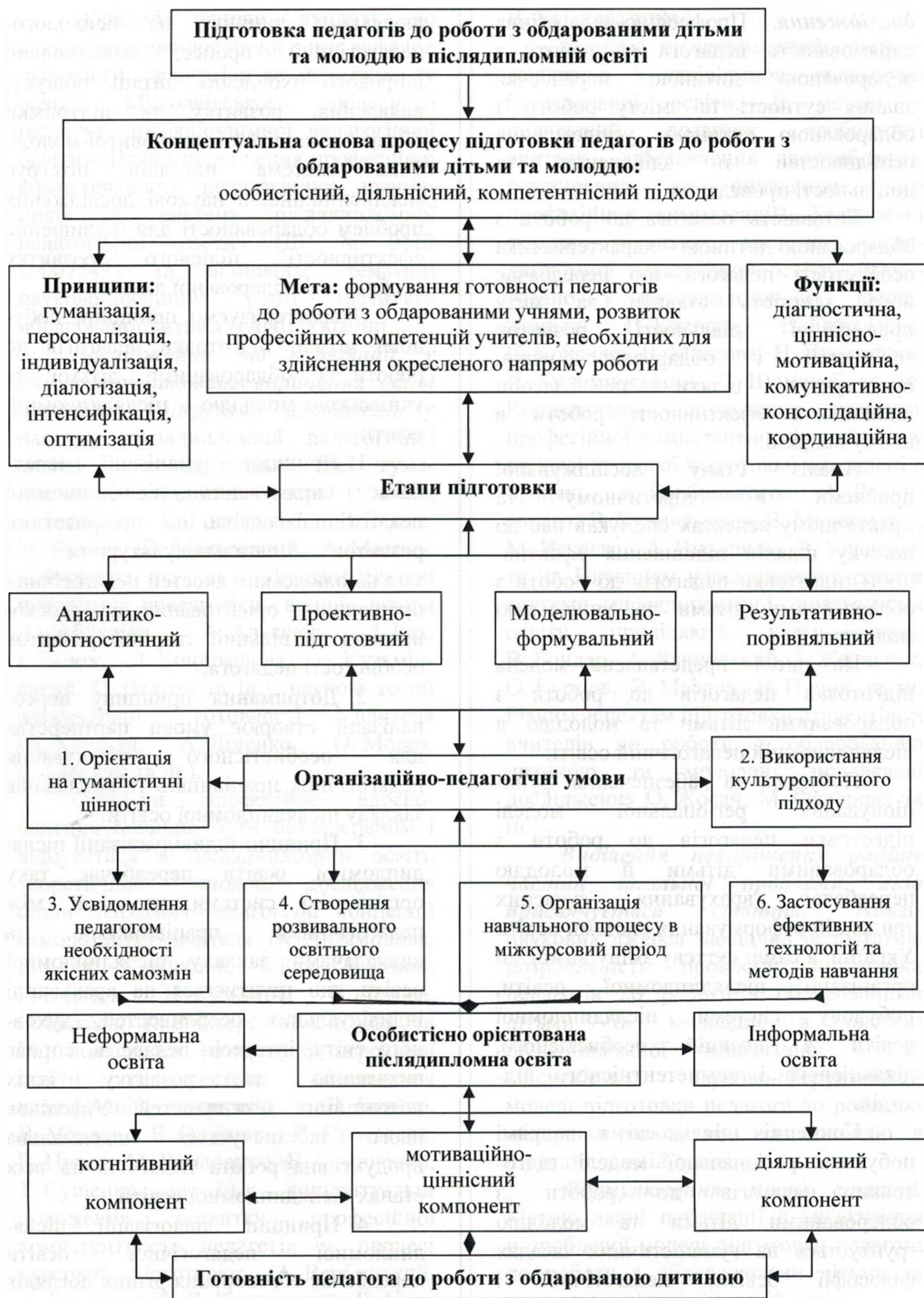

Рис. 1. Модель підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю в післядипломній освіті

Охарактеризуємо принципи побудови моделі підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю в післядипломній освіті:

1. Принцип гуманізації передбачає спрямування післядипломної педагогічної освіти на пріоритетний розвиток загальнокультурних і загальнолюдських якостей педагогічних працівників, орієнтований на вдосконалення та вільний творчий розвиток особистості педагога.
2. Дотримання принципу персоналізації створює умови партнерства для особистісного спілкування педагогічних працівників та викладачів закладу післядипломної освіти.
3. Принцип індивідуалізації післядипломної освіти передбачає таку організацію системи взаємодії між педагогічними працівниками та викладачами закладу післядипломної освіти, що ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей, духовного світу, інтересів педагогів, сприяє виявленню та розвитку їхніх потенційних можливостей. Унаслідок цього забезпечується максимальна продуктивна робота педагогів на всіх етапах післядипломної освіти.
4. Принцип діалогізації післядипломної педагогічної освіти передбачає обговорення різних поглядів на будь-яке питання, спільний пошук істини у формі діалогу.
5. Принцип інтенсифікації передбачає впровадження в післядипломну освіту прогресивних педагогічних технологій, нових методів і активних засобів, що забезпечують постійне підви-

щення якості підготовки педагогів.

6. Дотримання принципу оптимізації уможливорює досягнення поставленої мети, завдань, виявляється у створенні навчального середовища, сприятливого для формування когнітивного, мотиваційно-ціннісного та діяльнісного компонентів готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю.

Розглянемо функції моделі підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в післядипломній освіті:

1. Діагностична:

- діагностика знань та індивідуальних особливостей педагогічних працівників;
- діагностика ефективності оволодіння педагогами навчальною інформацією;
- діагностика готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми.

2. Ціннісно-мотиваційна:

- формування мотивації до гуманістичної педагогічної діяльності;
- формування мотивації до роботи з обдарованими учнями;
- спрямування освітнього процесу на розвиток настанов до аналізу, інноваційності, самовдосконалення та креативності.

3. Комунікативно-консолідаційна:

- організація продуктивної взаємодії всіх суб'єктів післядипломної освіти на засадах демократії, рівноправної співпраці й співтворчості;
- організація освітнього середовища, що сприятиме формуванню комунікативної компетентності педагогів.

4. Організаційно-координаційна:

– організація та координація взаємоузгодженої співпраці всіх суб'єктів післядипломної педагогічної освіти.

Неформальна й інформальна післядипломна освіта в напрямі підготовки до роботи з обдарованими дітьми та молоддю передбачає здатність педагогів будувати власну індивідуальну траєкторію професійно-особистісного зростання.

Виходячи з мети, принципів, функцій, організаційно-педагогічних умов підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю визначено етапи підготовки, а саме: аналітико-прогностичний, проєктивно-підготовчий, моделювально-формульвальний і результативно-порівняльний. Охарактеризуємо їх.

1 етап – аналітико-прогностичний – спрямований на визначення кола проблем та вивчення стану готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю, аналіз можливостей змін та прогнозування результатів роботи.

За результатами роботи на порталі МОППО форуму «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі освіти» теми «Підготовка педагогічних працівників до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в системі освіти» виявлено необхідність підвищення рівнів психолого-педагогічних знань педагогів Миколаївської області з таких напрямів: сучасні наукові дослідження феномена обдарованості; діагностичний інструментарій для виявлення обдарованих дітей; методика проведення діагностики обдарованої дитини на різних етапах навчання; визначення типу та форми виявлення обдарованості; визначення пріоритетних завдань та складання індивідуального плану роботи з

обдарованими дітьми; ефективні форми та методи роботи з обдарованою дитиною; організація роботи з батьками обдарованих дітей.

Отже, метою підготовки педагога до роботи з обдарованою дитиною в післядипломній освіті має стати розвиток професійних компетенцій учителів, необхідних для здійснення окресленої діяльності.

Завданнями такої підготовки вчителя визначаємо:

1. Систематизувати знання щодо сучасних тенденцій та особливостей організації роботи з обдарованою дитиною; сутності, структурних типів та особливостей прояву обдарованості дітей; сучасної діагностики виявлення обдарованої дитини та методики її проведення; ефективних форм і методів роботи з обдарованою дитиною.

2. Сформувати вміння та навички особистісно орієнтованого підходу до організації навчально-пізнавальної діяльності обдарованих дітей; провести діагностику обдарованої дитини на різних етапах навчання; визначати тип та форму виявлення обдарованості дитини; визначати пріоритетні завдання та складати індивідуальний план роботи з обдарованими дітьми; добирати ефективні форми та методи роботи з обдарованою дитиною; розробляти програму роботи з батьками обдарованих дітей; створювати умови, що сприятимуть підвищенню ефективності роботи з обдарованими дітьми; реалізовувати суб'єкт-суб'єкту взаємодію.

3. Розвинути настанови до аналізу, інноваційності, самовдосконалення, креативності; усвідомлювати важливість ранньої діагностики сфер вияву обдарованості дітей.

На вирішення окреслених завдань спрямовується діяльність співробітників Миколаївського обласного інституту

післядипломної педагогічної освіти та Миколаївського регіонального центру Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України, який у березні 2012 року розпочав свою діяльність (постанова Президії НАПН України від 16.02.2012 № 1-7/3-77).

2 етап – проєктивно-підготовчий – спрямований на проектування та планування заходів (неформальна та інформальна освіта) щодо підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю. Стадіями проєктивно-підготовчого етапу визначено:

2.1. Проектування та створення ціннісно-мотиваційного середовища, що уможливорює простір для самовизначення, саморозвитку й самовдосконалення педагогічних працівників.

Освітнє середовище в системі післядипломної освіти повинно забезпечувати самоактуалізацію і самореалізацію вчителя в професійній діяльності. Складові такого освітнього середовища: цільова, змістова, ресурсна, технологічна, управлінська та нормативна. Цільова складова передбачає спрямованість на мету і завдання розвитку особистості вчителя та ціннісну орієнтацію педагогічного процесу. Змістова складова передбачає поглиблення акмеологічного, гуманістичного, аксіологічного, психологічного, національного та культурологічного наповнення змісту післядипломної освіти. Ресурсна складова – сукупність фінансових, енергетичних, духовних, інформаційних, кадрових, матеріальних ресурсів, архітектурно-естетичні, санітарно-гігієнічні та психолого-педагогічні компоненти. Технологічна складова ґрунтується на доборі доцільних технологій для роботи з педагогами в післядипломній освіті.

Управлінську складову утворюють організаційні структури управління закладами освіти, що спрямовуються на подальший розвиток педагогічних кадрів. Нормативна складова базується на нормативних документах, що регламентують процес післядипломної педагогічної освіти [5].

2.2. Планування діяльності Миколаївського регіонального центру Інституту обдарованої дитини НАПН України та організація співпраці з Миколаївським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти.

2.3. Обрання форм і методів організації роботи.

Ефективними засобами підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в післядипломній освіті визначено такі: упровадження особистісно орієнтованих форм викладання матеріалу (лекцій, прес-конференцій, лекцій-дискусій, лекцій-діалогів, проблемних лекцій); застосування ефективних технологій (інтерактивного навчання, інформаційно-комунікаційних, проєктних, арт-технологій, здоров'язбереження, саморозвитку) та інноваційних методів навчання (методу синектики, конкретної ситуації, «мозкового штурму», активних, ігрових, проблемних, інтерактивних методів тощо); участь у роботі творчих груп; вивчення перспективного педагогічного досвіду; оволодіння педагогічною діагностикою, навчання моделювання власної діяльності; проведення науково-практичних і теоретичних конференцій за участю науковців, викладачів-новаторів; складання та захист учителями індивідуальних програм професійно-особистісного зростання [1; 3; 4; 5].

2.4. Проектування діяльності науково-дослідної роботи в закладах освіти Миколаївської області в рамках співпраці з Інститутом обдарованої

дитини НАПН України.

2.5. Проектування та наповнення матеріалами веб-сайту (<http://obdarovani.toipro.org.ua>). Для ефективної допомоги педагогам Миколаївської області у виявленні обдарованості, навчанні, розвитку та вихованні обдарованої молоді, поширення досвіду новаторської роботи з обдарованими дітьми на порталі функціонує сайт із питань підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю (режим доступу: <http://obdarovani.toipro.org.ua>). Цей ресурс систематично поповнюється науково-методичними та інформаційними матеріалами.

2.6. Організація на порталі МОІППО роботи форуму «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі освіти» за такими темами: «Підготовка педагогічних працівників до роботи з обдарованими дітьми та молоддю в системі освіти», «Психологічні механізми розвитку творчого потенціалу педагогів до роботи з обдарованими дітьми», «Теоретичні засади розвитку обдарованої особистості», «Розвиток підприємливості та інноваційності обдарованого учня при плануванні професійної кар'єри», «Профілактика емоційного вигорання обдарованої дитини в процесі самореалізації», «Підготовка педагогів до психодіагностики обдарованих дітей», «Робота з обдарованою дитиною з особливими потребами», «Навчально-дослідницька діяльність та винахідництво учнів: мотивувати, навчити, підтримати» (<http://forum.toipro.mk.ua/viewforum.php?f=21>).

2.7. Створення та реалізація відповідних організаційно-педагогічних умов. Під педагогічними умовами ми розуміємо зовнішні, стосовно особистості педагога, обставини освітнього

середовища, що сприяють формуванню готовності педагогічних працівників до роботи з обдарованими дітьми та молоддю, і як результат – якісним змінам особистості педагога.

Стимулювання професійного самовдосконалення вчителя з метою підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю відбуватиметься за таких організаційно-педагогічних умов: орієнтація на гуманістичні цінності; використання культурологічного підходу; створення розвивального освітнього середовища в системі післядипломної освіти; організація навчального процесу під час курсової підготовки та в міжкурсовий період; усвідомлення педагогом необхідності цілеспрямованих якісних самозмін; застосування ефективних технологій та методів навчання [3; 4; 6].

3 етап – моделювально-формувальний – сприятиме перетворенню об'єктів на результат, що відповідає меті, а саме – власне процес формування готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю.

На моделювально-формувальному етапі безпосередньо відбувається підготовка педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю. Формою узагальнення й систематизації психолого-педагогічних знань є участь у науково-практичних заходах, підготовка публікацій. Питому вагу передбачається приділити розробці педагогами індивідуальних програм саморозвитку й професійно-особистісного зростання.

Співробітниками Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти та Миколаївського регіонального центру Інституту обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України постійно здійснюється системна робота щодо

підготовки педагогів до роботи з обдарованою учнівською молоддю.

Проводяться консультації для педагогів, психологів, керівників навчальних закладів із питань психологічної і педагогічної діагностики обдарованості, розвитку й реалізації інтелектуальних та творчих здібностей дітей. Надається науково-методична підтримка методистів районних та міських методичних кабінетів, які відповідають за роботу з обдарованою і здібною учнівською молоддю, із питань планування та організації роботи за вказаним напрямом. Для педагогів Миколаївської області систематично проводяться масові заходи.

На 4 етапі – **результативно-порівняльному** – передбачається порівняння отриманих результатів із поставленими завданнями, а саме:

- формування когнітивного, мотиваційно-ціннісного та діяль-

нісного компонентів готовності педагогів до роботи з обдарованими учнями;

- відпрацювання умов і засобів внесення коректив у подальшу роботу.

Висновки. Розроблене організаційно-педагогічне забезпечення процесу підготовки педагогів до роботи з обдарованими учнями уможливить формування готовності педагогічних працівників до здійснення окресленого напрямку виховної роботи. Викладені положення не претендують на остаточне розв'язання проблеми підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми та молоддю. Доцільним убачаємо вдосконалення системи цієї роботи та підготовку педагогів дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів до застосування методик діагностики обдарованості й інноваційних технологій із обдарованими дітьми та молоддю.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Жосан О. Е. Концептуальні засади підготовки вчителів до роботи з обдарованими учнями / О. Е. Жосан. – Режим доступу: <http://cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/obdarovani.doc>.
3. Професійний розвиток педагогічних працівників: практична андрагогіка: [науково-методичний посібник] / [Пуцов В. І., Набока Л. Я., Ніколенко Л. Т.]; за заг. ред.: В. І. Пуцова, Л. Я. Набоки. – К.: ЦППО, 2007. – 228 с.
4. Функціонування регіонально-розподіленої мережі пошуку і розвитку обдарованих дітей: методичні рекомендації / За ред. к. т. н. О. Є. Стрижака. – К.: Інформаційні системи, 2010. – 170 с.
5. Хаустова О. В. Розвиток духовного потенціалу вчителя в сучасному освітньому просторі / О. В. Хаустова. – Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com/firstforum/p58.html>.
6. Яковина А. В. Формування готовності вчителів до роботи з обдарованими дітьми у системі діяльності районних методичних кабінетів: методичні рекомендації / Н. В. Яковина. – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2011. – 40 с.